

Jenna Piirto

PUNAINEN OVI

Kuvataiteen koulutusohjelma
2014

PUNAINEN OVI

Piirto, Jenna

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuvataiteen koulutusohjelma

Toukokuu 2014

Ohjaaja: Velhonoja Matti, Hautala Päivi-Maria

Sivumäärä: 19

Liitteitä: 3

Asiasanat: punainen, ovi, installaatio, muutos, prosessi

Opinnäytetyössä taiteilija kertoo lopputyöprosessistaan ja omasta taiteellisesta suunnanvaihdestaan perinteisestä maalauksesta installaatioon ja kokeilevampaan taiteen tekemiseen. Taiteilija kuvaa teoksen Vuoropuhelu I teemoja ja motiiveja ja omaa kehitystään taiteilijana.

THE RED DOOR

Piirto, Jenna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in fine arts

May 2014

Supervisor: Velhonoja Matti, Hautala Päivi-Maria

Number of pages: 19

Appendices: 3

Keywords: red, door, installation, change, process

The purpose of this thesis was to tell artist's final working process and her own artistic change from traditional painting to installation and experimental art. Artist describes the themes and motives of the Dialogue I and her own progress as an artist.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	PUNAINEN OVI	6
2.1	Vaikea päätös.....	6
2.2	Ristiriita	7
3	VIESTI OVEN TAKANA	9
3.1	Katsomisen kokemus	9
3.2	Muutos	10
4	PELKISTYKSEN TAITO.....	11
4.1	Astu sisään.....	11
4.2	Tabula rasa	12
5	KAHLEISTA VAPAUTUMINEN	14
5.1	"Kyllä tekijän tunnistaa"	14
5.2	Tekniikka apuna ja kahleena	15
6	PROSESSIN PÄÄTÖS	16
	LÄHTEET	19
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Olen opinnoissani ollut alusta asti varma suuntautumisestani kuvataidemaalaukseen. Siitä huolimatta lopputyöprojektini kantavat teokset ovat maalauksen sijasta installaatioita, vaikka lähtökohta onkin vielä kaksiulotteisessa maalauksessa. Teosten yksinkertaisuus ja vähäeleisyys sekä vahva kokemuksellisuus ovat pitkä harppaus omalta mukavuusalueeltani. Lisäksi tämän harppauksen ottaminen juuri lopputyönäyttelyyn on ollut minulta melkoinen riski: opettajillani, ohjaajillani ja kanssaopiskeliijoillani on jo tietynlainen kuva minusta maalarina, eikä tämän kuvan murtaminen ole ollut kevyt saati harkitsematon ratkaisu.

Miksi siis halusin siirtyä perinteisistä maalauksista kokeileviin installaatioihin? Tulen käsittelemään lähtökohtiani ja tavoitteitani tässä opinnäytteen kirjallisessa osiossa syvemmin, mutta tiivistetty vastaus on loppujen lopuksi helppo: minä kyllästyin. Kantava teemani ei enää riittänyt minulle sellaisenaan toteutettavaksi siveltimenvedoin kankaalle. Teokseni eivät enää puhutelleet minua eivätkä täyttäneet taiteellisia tarpeitani, vaikka olinkin hionut maalaustaitojani kohti huippua koko tämän neljä vuotta. Taiteilijan sijasta tunsin itseni lähinnä taitavaksi koristelijaksi. Kohtasin prosessini aikana ensimmäisen vannoutuneen maalarin ongelman. Kun on vain ja ainoastaan maalannut, on vaikea löytää vaihtoehtoisia lähestymistapoja.

Näinä aikoina mielessäni alkoi kummitella punainen ovi. Tunsin valtavaa paloa sijoittaa punaisia ovia jonnekin avattavaksi, enkä itsekään tiennyt mitä niiden sisältä löytyisi. Hylkäsin tyystin tavanomaisen maalauksen keinot, ja kulutin massiivisen osan ajasta erilaisten blogien metsästämiseen. Taidelähteiden sijaan syvennyin lähes täysin nimenomaan kansanomaisten, tuttujen blogien maailmaan: etsin käsityöblogeja, toteutin erilaisia tee-se-itse-ideoita ja tutkin leikkimielisimpiä muoti-ilmiöitä. Löysin tästä maailmasta paljon materiaalia taiteen toteutukseen, mutta kantava teokseni Vuoropuhelu I:n puin kuitenkin hyvin yksinkertaiseen ulkoasuun.

Nämä mielenkiintoiset löydöt ja kokeilut eivät kuitenkaan yksin riittäneet saattamaan projektiani sellaiseksi, millaisena sen Yliveto – lopputyönäyttelyssämme näemme. Tarvitsin paljon ajatustenvaihtoa eri ammattiosaajien kanssa, monenlaisia kokeiluja

ja lukuisan määrän umpikujia. Lopulta installaatioprojekti tarjosi minulle oppia asiassa, jota en koskaan oppinut maalarina: karsimisen taito. Monimutkainen ja pitkälle viety idea olisi mennyt pilalle, mikäli olisin keskittynyt sen koristeluun mitä hienoimmilla oppimillani maalaustekniikoilla. Astuessani maalauksesta minulle lähes tyystin tuntemattomaan maailmaan en voi olla kiittämättä ihmisiä, jotka ovat tarjonneet minulle keinot näiden tavoitteideni toteuttamiseen: kiitän omia vanhempiani, miesystävääni ja veljeäni, jotka jaksoivat pallotella ideoita kanssani. Kiitän myös kanssaopiskelijoitani ja ohjaajiani, jotka ovat rohkaisseet minua etenemään valitsemallani suunnalla. Lisäksi kiitän erikseen myös Jyväskylän taidemuseo Holvin henkilökuntaa ja ripustajia, jotka omalla työllään tarjosivat erinomaiset ripustusmahdollisuudet töille, jotka rakenteellaan tarjosivat aivan uudenlaisia haasteita.

2 PUNAINEN OVI

2.1 Vaikea päätös

Punainen ovi on ollut minulle ennen kaikkea unimainen visio, ja unessa ovi usein yhdistetään minuuteen, omaan sisimpään. Pyöritellessäni erilaisia ideoita useammista ovista erään unikirjan tarjoama tulkinta tuntuu osuvalta lopputyöprojektiani ja tavoitteitani ajatellen:

”Useiden ovien eteen joutuminen merkitsee vaikeaa päätöksentekoa. Vain yksi ovi saattaa olla oikea. Tämän esteen ratkaisemiseksi olet kenties saanut aikaisemmin vihjeitä.”

(Lähde: Suuri unikirja, Toim. Hannu Sarrala, Karisto Oy, Hämeenlinna 2006)

Vaikea päätöksenteko on korostunut kovasti tässä lopputyöprojektissani. Olen joutunut ottamaan vastaan aivan erilaisia haasteita ja keskittymään uudenlaisiin asioihin kuin entisessä työskentelytavassani. En ollut kuitenkaan ainoa, jonka täytyi puntaroida erilaisia päätöksiä. Kun yleisö näki teokseni ensi kertaa avajaisissa, he kävivät taidekokemuksellisesti läpi sen, mitä minä olin käynyt läpi työskentelyprosessissani. Vaikka seinällä oli selkeä ja virallinen kyltti ”SAA AVATA”, ihmiset eivät silti us-

kaltautuneet avaamaan ovea siltä seisomalta. He kiersivät teoksia varovasti ja epäilivät, että kyseessä olisi jokin taiteellinen kompa: yleistähän taidenäyttelyissä on, että teoksiin ei kosketa. He odottelivat sitä ensimmäistä rohkeaa, joka olisi ikään kuin antanut heille luvan astua sisään oven tarjoamaan maailmaan.

Ainoa ero minulla ja yleisöllä oli se, että minulla ei ollut ketään, joka olisi astunut ovesta ensin. Minun täytyi prosessissani miettiä aivan uudella tavalla, millaisen kokemuksen halusin tarjota yleisölle. Maalauksellisen visuaalisuuden sijaan pelasin nimenomaan katsojan oman kokemuksen kanssa: siinä missä maalaukseni ovat olleet hyvin omakohtaisia ja symboliikka omaa sisäistä tarinaa mukailevia, näiden teokseni tuli luoda aivan uusia ja minun erikseen määrittelemättömiä kokemuksia jollekulle toiselle. Maalauksissani olen voinut myös sivuuttaa joitakin yksityiskohtia muuttamalla viitteellisellä siveltimenvedolla. Näissä pelkistetyissä teoksissani jokaisella yksityiskohdalla on merkitystä. Jouduin miettimään tarkoin jopa sitä, kehottaisinko yleisöä erikseen avaamaan oven.

Teokseni osoittautuivat lähtökohtaisesti paljon monipuolisemmiksi kuin maalaukseni koskaan aikaisemmin. Koko tämä ihmisen pään sisällä tapahtuva aivotyöskentely *ennen* oven avaamista kuuluu jo kokemukseen vahvasti. Siispä pelkkä visuaalinen kokemus – tehokas punainen ovi valkoisella pinnalla – ei riittänyt. Oven avaaminen itsessään ei ole palkitsevaa. Sen tulee tarjota jonkinlainen lahja. Tyhjyyden kohtaaminen koko tämän pitkän prosessin jälkeen olisi kenelle tahansa pettymys. Maalaus ei taaskaan tarjonnut ratkaisua: minulle ei enää taiteilijana riitä, että oven avaamisen jälkeen tarjolla on vain visuaalista kikkailua.

2.2 Ristiriita

Punainen mielletään usein voimakkaiden tunteiden ja etenkin seksuaalisuuden väriksi, mikä teoksessani Vuoropuhelu I osoittautuu ongelmalliseksi: en halua johdattaa katsojaa seksuaaliseen kokemukseen! Toisaalta punainen tarjoaa hyvin ristiriitaisia tulkintoja: toisaalta se liitetään syntiin ja jopa paholaiseen. Sen sijaan esimerkiksi itämaisessa kulttuurissa punainen on ilon ja onnen väri. Kristillisten kirkkojen värinä punainen symboloi Pyhää henkeä ja Kristuksen tunnustusta.

Siinä missä en halua suoranaisesti johdattaa katsojaa seksuaalisiin tulkintoihin, ristiriitaisuus palvelee tarkoitukseni erinomaisesti. Vuoropuhelu I teoksena on ennen kaikkea kokemuksellinen installaatio, ja visuaalisuus jää loppujen lopuksi vähälle huomiolle. Punainen väri oven sisältä paljastuvan kokemuksen rinnalla tarjoaa arvoituksellisemman kokemuksen kuin mikään muu väri. Esimerkiksi musta väri olisi johdattanut katsojan kokemuksen aivan liian voimakkaaseen ja ennalta päätettyyn reaktioon.

Suurin pelkoni olisi ollut, että teokseni olisivat herättäneet ajatuksia lähinnä Ikean sisustustavaratalosta voimakkaine, pelkistettyine väreineen. Eräs lopputyöohjaajistani sanoi epäröiden, että teokset eivät hänelle ”avautuneet”. Mietin, olinko sittenkin antanut liian vähän vinkkejä ja johdattelua, vaikka väri ja sisältö yhdessä sisälsivät voimakkaita symboleja. Avajaiskokemus oli kuitenkin toisenlainen: jotkut näyttelyvieraista kertoivat myöhemmin, että kokivat teoksen ahdistavana, ja jopa rumana. Siitä kunnia ei liene yksin punaisen värin, mutta väitän, että se on ollut voimakkaana suunnannäyttäjänä.

3 VIESTI OVEN TAKANA

3.1 Katsomisen kokemus

On huvittavaa, kun jokin arkipäiväinen asia paljastaa ja tukee prosessin kulkua yllättävällä tavalla: juon paljon teetä, ja olen lueskellut lukemattomat määrät erilaisia teepussiaforismeja. Kerran teetä juodessani käsiini osui tällainen aforismi, ja se tuntui siihen tilanteeseen varsin osuvalta:

”Salainen voi ilmentää itseään paremmin kuin ilmi tuotu.” (Anja-Helena Kärkkäinen)

Aikaisempaan työskentelyyni verraten Vuoropuhelu I on hyvin arvoituksellinen teos. Olen joutunut kuluttamaan määrättömästi aikaa lähestulkoon pelkkään pohtimiseen:

kuinka paljon voin ja haluan antaa vinkkejä katsojalle? Ennen koin nautittavana, että teokseni pystyttiin tulkitsemaan ”oikein”, taiteilijan itsensä määrittelemällä tavalla. Tämän prosessin aikana halusin kyseenalaistaa myös tämän. Miksi teoksen pitäisi olla ovi nimenomaan minun omaan henkilökohtaiseen maailmaani? En halunnut Vuoropuhelu I:n olevan sivu päiväkirjastani, julkisesti kaikkien surkuteltavana.

Paljastan oven sisällön: kun ovi avautuu, ohuen, valkean kankaan läpi heijastuu peilikuva. Peilikuvan silmien korkeudelle on maalattu musta perhonen. Jokaisella näistä yksityiskohdista on oma roolinsa, joista kankaan rooli on niinkin yksinkertainen kuin pehmentää vaikutelma. Punainen väri yhdistettynä paljaaseen peilikuvaan olisi tehnyt teoksesta lähes tungettelevan: silmiin katsominen on intensiivinen kokemus, vaikka katsoisi silmiin toisen ihmisen sijasta omaa peilikuvaansa. Lisäksi kangas auttaa tekemään oven takaa paljastuvasta hahmosta unimaisten. Näetkö teoksessa itsesi, vai jotakin itsesi sisällä?

Kokemusta ei voi pakottaa. Voin taiteilijana antaa selkeät suuntaviivat haluttuun kokemukseen, tönäistä sitä kohden lempeästi tai piilottaa reitin mieleiselläni tavalla, mutta asettaessani teoksen näyttille en voi enää hallita sen luomia kokemuksia. Ylive-to -taidenäyttelymme arviointitilaisuudessa käsitelimme sitä, haluaako taiteilija antaa suuntaviivoja ensinkään. Jopa toisen katsojan ilmi tuoma kokemus voi muokata seuraavan katsojan kokemusta aivan uuteen suuntaan.

Aiemmassa työskentelyssäni minulle on tuonut nautintoa, kun katsoja on ”arvannut” taiteilijan tarkoituksperät. Tämän lopputyöprosessin aikana olen kyseenalaistanut tämän näkemyksen. Jälleen uusi haaste: en enää voinut ammentaa taiteeni aihepiirejä elämäni erilaisista tunnetiloista ja käännekohdista. Teemani lähtökohtana on nimenomaan kunkin katsojan oma yksityinen kokemus, jota ei kenties ole tarpeen lausua ääneen. Teoksen on tarkoitus olla nimenomaan vuoropuhelu teoksen ja sitä katsovan henkilön välillä. Olen ottanut taiteilijana suunnan olla kertomatta kenellekään omaa kokemustani, ja olen välttänyt myös yllyttämästä ketään oman kokemuksensa parissa.

On otettava huomioon myös teoksen muuttuvuus, mikä korostuu tämänkaltaisessa installaatioissa. Vaikka teoksen eri osat itsessään eivät muutu, katsoja muovautuu

jatkuvasti. Teos vaatii aikaa. Sitä ei ole tarkoitettu kenellekään ”oivallettavaksi”, eikä sen sisään ole piilotettu mitään salaisia viestiä, jotka ovat löydettävissä kun tarpeeksi katsoo. Parhaimmillaan Vuoropuhelu I on kuin uni: alitajunnan alati kumpuavia viestejä, joista intensiivisimmät muovautuvat katsojansa tulkittaviksi. Kun teos lakkaa välittämästä tiettyä kuvaa tai kokemusta, se kenties tarkoittaa että aihe on katsojan omassa päänsisäisessä maailmassa loppuun käsitelty.

3.2 Muutos

Olen kuljettanut maalaustaiteessani paljon perhossymboliikkaa. Yksi mieliteemoistani on nainen, jonka jokin kasvonpiirre on peittynyt perhosella: joskus se on pelkkä hengetön naamio, joskus taas elävä, kasvonpiirteiden tilalla oleva kiinteä olento. Tämä teema tuli luontevasti mukaan Vuoropuhelu I –teokseeni, vaikkakin vain heikkona varjona. Vältin maalaamasta perhosesta liian autenttista kaikkine hienoine väreineen: perhonen mielletään usein naisellisuuden ilmentymänä, mitä siipien hienot väri vaihtelut olisivat ainoastaan korostaneet entisestään. Siinä missä halusin välttää voimakkaan seksuaalisen viestin välittämistä, en halunnut myöskään osoittaa suuntaa vain ja ainoastaan naiseuteen, niin hieno teema kuin se sinänsä onkin.

Silti ei voi täysin sivuuttaa perhosen kantamaa symboliikkaa. Perhonen kuvastaa muodonmuutosta: käyhän se läpi täydellisen muodonvaihdon koteloitumisineen. Unimaisena visiona perhonen saattaa olla merkki omien ajatusten tai elämänvaiheen muutoksesta. Päädyn siis kerta toisensa jälkeen käsittelemään teemaa, joka kumpuaa tämän prosessin takana: muutos.

Entisessä työskentelyssäni sain paljon moitteita maalausteni kuvitusmaisuudesta ja jopa kliseisyydestä. Olen oivaltanut, että mikäli olisin jatkanut näillä itselleni tutuiksi tulleilla keinoilla luoda teos, olisin menettänyt oman intohimoni. Loin kuinka kauhin teoksen tahansa, sen visuaalinen anti ei enää riittänyt minulle. Ennen tätä loppu-työprojektiani työskentelyni oli laiskaa, saamatonta, halutonta. Ehkä juuri siksi punainen ovi kumpusi alitajunnastani. Vaikka perhonen oli koko ajan teemana ollut rinnallani, se yksistään ei riittänyt ohjaamaan minua kohti muutosta.

Muistan erään lyhyen kurssin opiskeluajoiltani: osallistuin alle viikon kestäväälle yhteisötaiteen kurssille, jonka opettajana toimi yhdysvaltalainen Ilona Szekely. Kurssin suppeudesta ja vähäisistä valmistuneista teoksista huolimatta se kurssi oli minulle todella palkitseva. Szekely antoi meille tehtävän: meidän tuli toteuttaa pieni teos, jossa emme saaneet käyttää kangasta, puuta tai mitään perinteistä maalauspohjaa. Kenties juuri se antoi minulle lähtökohdan toteuttaa jotakin tämänkaltaista installaatiota. Vanhat menetelmät söivät palon sisältäni. Ilona Szekely tarjosi minulle tyystin uuden vaihtoehdon. Siinä missä uneni tarjosivat punaisen oven visiota, Szekely suoranaisesti avasi tämän oven.

4 PELKISTYKSEN TAITO

4.1 Astu sisään

Ajatus teoksesta, jonka sisään voi astua, ei ole uusi. On tarinoita ihmisistä, jotka ovat maallanneet polun ja kirjaimellisesti astuneet omaan teokseensa. Vivahteikkain tarina oli eräässä aikoinani pelaamassani tietokonepelissä: roisto oli ryöstänyt taikasiveltimen, maalannut teokseen itselleen pakoreitin ja vielä poistuessaan lauman peikkoja esteeksi heille, jotka lähtivät perään. Kuka ikinä pelin olikaan suunnitellut, häneltä ei puuttunut mielikuvitusta! Kenties kenelläkään todellisella taiteilijalla ei ole tällaista taikasivellintä, mutta varmasti itse kukin on haaveillut taidosta luoda edes illuusio kuvatusta skenaariosta.

Maalaamisen suurin haaste on luoda kolmiulotteisuuden illuusio kaksiulotteiseen pintaan. Kenties myös syvyyden puute teoksissani ajoi minua kohti muutosta. On upea taito luoda siveltimellä täydellinen toisinto todellisesta mallista. Silti rinnalla kulkee myös haaste, saako puhallettua teokseen myös saman hengen. Pystyykö kuvataiteilija luomaan teoksen, jonne katsoja voisi astua sisään ja kadota intiimiin taidekokemukseen?

Myönnetään: otin teeman prosessiini mukaan kirjaimellisesti. Keräilin pieniä avainkaappeja ja suunnittelin runkoa todelliseen teokseen, jonka saisi avata. Alun perin

suunnitelmaan kuului laatikkomaisia ovikaappeja, joita olisin sijoitellut hölmöihin paikkoihin pitkin näyttelytilaa. Itse asiassa todellinen runko syntyi tyystin vahingossa suunnittelijan ja rakentajan välisen ajatuksenvaihdon tiimellyksessä. Oven piilottaminen kirjaimellisesti kaksiulotteiseen perinteiseen maalaukseen tuntui loppujen lopuksi paremmalta ja jopa lystikkäämmältä idealta kuin pelkkä avainkaappimainen rakennelma.

Toisaalta ylimääräinen kangas ovirungon ympärillä loi haasteen. Mitä minä siihen teen? Maiseman? Tiiliseinän? Olisinko onnistunut luomaan maalaamalla aivan todellisen rakennelman ympärille illuusion todellisuudesta ilman kulissimaisuutta? Vanha maalari nostaa jälleen päätään halutessaan palata kerta toisensa jälkeen vanhoihin, hyviksi havaittuihin konsteihin. Olen harjaantunut erilaisten pintojen maalaamisessa. Ne eivät vain palvelleet tätä teosta. Äärimmilleen yksinkertaistettu installaatio yhdistettynä vanhaan maalaustapaani eivät olisi toimineet yhdessä. Sinänsä hassua siis, että otin teokseen mukaan materiaalin, joka oli tässä teoksessa minulle tyystin tarpeeton: kankaan.

4.2 Tabula rasa

Tabula rasa – ”tyhjä taulu” – kuvaa näkemystä, jonka mukaan ihminen syntyy täysin tyhjänä kuorena, jota erilaiset ulkoiset kokemukset muovaavat omaan muotoonsa. Kasvatusopillisesti termi jakaa mielipiteitä, mutta taiteen kannalta termi sopii osuvasti Vuoropuhelu I:een. Teoksen ympärillä oleva tila vie melko ison osan kokemuksesta. Vaikka itse lopputyöprosessissa se tila jäikin hyvin vähälle huomiolle, se on osa teosta ja luo oman merkityksensä.

Sommitelmallisesti teos ei ole helpoimmasta päästä: parhaimmillaan keskisommittele voi olla tehokas ja huomiota herättävä, pahimmillaan taas tylsä ja pysähtynyt. Ottaen kuitenkin huomioon teoksen sisältämän vahvuuden, yksinkertaisuuden ja kokemuksellisuuden mikään muu ratkaisu ei olisi ollut yhtä hyvä. Lisäksi unikuvamaisena näkynä punainen ovi keskellä tyhjyyttä on mielenkiintoinen, arvoituksellinen, kenties jopa pelottava. Ikään kuin ovi leijuisi tilassa ilman mitään, mikä pitelisi tai tukisi sitä.

Kankaasta on riisuttu pois kaikki turhat koristelut, kikkailut, symbolit ja taidonnäytteet. Voisi sanoa, että teoksessa ei näy mitenkään taiteilijan oma kädenjälki, mikä prosessin alussa tuntui riskialttiilta. Minä, joka olin jo luonut omat vankat maneerini, pusken höyryjyrän lailla kohti taiteen suuntausta, mitä niin moni voisi pilkallisesti nimittää ”Kiasma-taiteeksi”. Minä, joka olen taiteilijana painottanut nimenomaan teknistä taitoa ajatuksen rinnalla, luovun tyystin tekniikan todistelusta. Kaiken huipuna olen valitsemassa toteutustapaa, jonka tekninen toteutus on minulle tyystin mukavuusalueeni ulkopuolella.

Lähes jokainen taiteilija on varmasti joutunut perustelemaan ja todistelemaan taidettaan ja ryhtymistään taiteilijaksi jossakin vaiheessa. Minulle loppuun asti hiottu tekniikka on mitä suurimmassa määrin ollut sekä itselleni, että myös muille todistamista. Tästä tavasta on vaikea luopua. Saanko tunnustusta taiteilijana ja ”synninpäästön” veronmaksajana, jos jätän loppuun asti hiotun maalaustekniikan vähemmälle huomiolle ja siirryn kokeilevampiin ratkaisuihin?

Tyhjältä pinnalta olen jättänyt kaikki vanhat maneerit käyttämättä, mutta en ole vielä ratkaissut tyystin, mikä on uusi suunta. Tyhjä pinta on toisaalta vapauttava, koska se ei enää kahlitse minua mihinkään entiseen tapaan. Toisaalta se kantaa mukanaan valkoisen paperin kammoa: uskallanko tahrata tyhjyydessään täydellisen pinnan minäänlaisella, kenties virheellisellä kokeilulla?

Silti minun on otettava riski ja siirryttävä eteenpäin, löydettävä yrityksen ja erehdyksen kautta uusi suunta. Minulle ehkä suurin arvo taiteessa on se, että taiteilija uskalltaa astua omalta mukavuusalueeltaan, vaikka se johtaisi umpikujaan. Vanhan sananlaskun mukaan vierivä kivi ei sammaloidu. Voiko taide olla vapaata, mikäli sen kahlitsee vain tiettyihin visuaalisiin elementteihin tai sitoo ainoastaan itselleen mukavimpaan välineeseen?

5 KAHLEISTA VAPAUTUMINEN

5.1 ”Kyllä tekijän tunnistaa”

Muutokseen ja mukavuusalueidensa ylittämiseen sisältyy yksi puute: taiteilijalta edellytetään jonkinlaista tavaramerkkiä, josta hänet tunnistaa. Palveleeko siis muutoshakuisuus taiteilijan omaa ”brändiä”? Innostuuko yleisö taiteilijasta, jos hänen tuotantonsa on sillisalaattia ilman punaista lankaa?

Oma tavaramerkkini oli hyvinkin tunnistettava: etenkin sosiaalisessa mediassa ja erilaisilla taidesivustoilla esittämissäni teoksissa sateli positiivisia kommentteja tunnistettavuudesta. Oli mukavaa saada tunnustusta vakiintuneesta aihepiiristä mutta myös kehittävästä tekniikasta, mutten voi kiistää, etteivätkö kehut myös kahlinneet minua. Jos tein tyystin toisenlaisen kokeilun, yleisö suhtautui tähän epäluuloisesti. Pahimmalta tuntui, kun minua kehoitettiin pysyttelemään omalla mukavuusalueellani. Oma vaivalla luomani tavaramerkki oli muodostunut minulle vankilaksi, varsinkin, kun se ei enää tyydyttänyt taiteilijaa itseään.

Opiskelu aika sinällään on kiitollista aikaa: taiteilija voi opintojensa aikana hakea omaa taiteellista ilmaisuaan ja rakentaa tavaramerkkiään. Opiskelija ei ole valmis, joten hän voi tehdä villejäkin kokeiluja valmistunutta taiteilijaa vapaammin. Opiskelijalta ei odoteta aivan heti selkeää suuntaa kuin valmistuneelta, kokeneelta taiteilijalta. Tosin opiskelijakaan ei ole vapaa tavaramerkin haamusta: taide alana on vaikea ja kilpailu kova, joten paine erottumiseen ja tulevan vaikean uran rakentamiseen on kova.

Maneeri voi olla taiteilijan turva, mutta myös este. Oma vakiintunut tapa antaa varmuutta, mutta toisaalta myös oivan tekosyn jättää joitakin asioita opettelematta. Intohimoinen maisemamaalari voi esimerkiksi tehdä muotokuvamaalauksen innottomasti kahta kättä heilutellen ja vanhoa, ettei hän koskaan tule tätä tarvitsemaan. Tunnistan itsessäni tämän saman: vannoutuneena maalarina minun on ollut vaikea tarttua vähänkään vieraampaan toteuttamistapaan. Sivellin on ystävänä ja akryyli pitkäaikainen kumppanini, joten vesiliukoisiin öljyväreihinkin siirtyminen oli minulta haaste

sinänsä. Siihen nähden siirtyminen installaatioiden maailmaan oli minulta melkoisen suuri harppaus.

Jos kohta arvostan itsensä haastamista, pidän rinnalla myös takaisinpaluun mahdollisuutta: villeimmistä ja päämäärättömistäkin kokeiluista palatessaan voi aina tuoda entiseen tekemiseensä ripauksen uutta. Punainen lanka säilyy, mutta kokeilujen myötä tapauksettomaan etenemiseen tulee elävää polveilua.

5.2 Tekniikka apuna ja kahleena

Taiteilijan on tärkeää pitää yllä teknistä osaamistaan, vaikka hänen varsinainen taiteensa olisikin hyvin kokeilevaa. Tekniikkaan liiallinen takertuminen voi olla kahle, mutta parhaimmillaan tekniikka voi valjastaa hienoimmat ideat toimimaan käytännössä. Minun helmasyntini on kenties ollut juuri takertuminen hienoihin oppimiini maalaustekniikoihin: ylityöstö ei ole puhaltanut teoksiin lisää henkeä, vaan tehnyt niistä jollain tasolla jopa alleviivattuja. Katsojalla on täysin vapaa tahto nauttia myös pelkästä visuaalisesta annista, mutta taiteilijana olen pitänyt ohjenuorana idean ja tekniikan kulkemista rinnakkain. Oma balanssini kallistui tekniikan puolelle, ja aikaa myöten idea löystyi.

Jos maalausteknillisesti ajatellaan, lopputyöteokseni – etenkin Vuoropuhelu I – eivät ole teknistä ilottelua. Toisaalta on sääli, että maalarina hylkäsin tyystin sen, mitä olen opiskellut ikäni erilaisilla kursseilla, opistoilla ja ammattikorkeakoulussa. Installaatioita ennen tätä prosessia en ole tehnyt milloinkaan. Kuitenkaan teokseni eivät ole vain vapaata ajatusvirtaa vailla mitään tekniikkaa. Vuoropuhelu I on vaatinut paljon suunnittelutyötä, ja vaikka pohjarunkoon tarvitsinkin rakennusmiehen apua, samat maalarin perusopit ovat olleet mukana: kankaan pingottaminen ja pohjustaminen sekä itse oven työstäminen valmiiseen muotoon. Voin sanoa, että kivuttomasti tämä operaatio tottumattomalta taiteilijalta ei ole sujunut.

Vaaka on itse asiassa kallistunut tässä prosessissa täysin toiseen suuntaan kuin aikaisemmassa työskentelyssäni. Kenties siinä piilee kritiikinkin mahdollisuus. Olenko taiteilijana mennyt siitä, mistä aita on matalin? Onko tekniikasta luopuminen sitten-

kin merkki siitä, että en ole uskaltanut ottaa haastetta oman tekniikkani kehittämises-
sä? Kenties yleisölle on ollut kuitenkin pettymys huomata, että koko tämän prosessin
tuloksena ei olekaan ollut sitä, mitä odotettiin. Lyön vetoa, että aikaisempaa työsken-
telyäni seurannut ja lopputyöprosessista tietämätön ei ole osannut odottaa kokeilevia
installaatioteoksia.

Voi kysyä, oliko tämä prosessi kuitenkin pettymys minulle? Minulle tämä kokemus
on ollut oikeastaan ”pakollinen”, tämä prosessi olisi täytynyt kokea ennemmin tai
myöhemmin. En voi luvata, että pysyttelin näissä installaatioissa koko taiteili-
jauraani, mutta sen täytyi tulla rikkomaan tapaukseton puurtamiseni. Mikäli en olisi
tätä käynyt läpi, olisin kenties kyllästynyt ja ”leipääntynyt” työhöni ennen pitkää –
asia, jonka jokaisen taidetta ammatikseen havitteleva tulee kokemaan jossakin muo-
dossa ennemmin tai myöhemmin.

6 PROSESSIN PÄÄTÖS

Koko taiteellisen työskentelyni kannalta tämä prosessi on ollut yksi monista, mutta
opinnoissani se on ollut tärkeä ja taiteellista työskentelyäni ohjaava kokemus. Maala-
rina tämä prosessi ei ole kenties tarjonnut minulle tavanomaisia haasteita, mutta
omaa taiteellista kehitystäni ajatellen prosessi on muokannut ja jalostanut omaa ajat-
teluani, mutta ennen kaikkea palauttanut taiteen tekemisen ilon. Se, miksi otin tämän
riskin vasta lopputyöprosessissa enkä esimerkiksi keskellä opintojani, on lähinnä
spekulaatioiden varassa.

Tässä prosessissa Vuoropuhelu I on noussut itselleni merkittävään rooliin, ja proses-
sin jälkeen koen sen taiteeni yhtenä kulmakivenä omassa poikkeavuudessaan ja riisu-
tussa kokonaisuudessaan. Vaikka teoksena olen hionut sen lopulliseen muotoonsa
tätä näyttelyä varten, koko taiteellista työskentelyäni ajatellen se saattaa olla loppujen
lopuksi prototyyppi tuleville teoksille. Vaikka prosessi on ollut minulle palkitseva,
sekin on vain yksi välivaihe jatkuvan muutoksen polulla. Se, minkälaisiksi tulevai-
suuden installaatiot muodostuvat, on ajatustyöskentelyn ja kokeilun muokattavissa.

Joku voisi kysyä, olenko jättänyt kokonaan maalaamisen taakseni. En ole. Olen kuitenkin sydämeltäni maalari, ja maalaamisen ensiaskeleeni ulottuvat yli viidentoista vuoden taakse. Miten voisin luopua sellaisesta, joka on minulle niin monta vuotta tuottanut iloa ja haasteita? Haluan kuitenkin valjastaa maalauksen pidemmälle kuin vain kankaisiin ja erilaisiin kaksiulotteisiin pintoihin. Miksi tyytyä vain yhteen toteutustapaan, kun maailmassa on niin paljon mahdollisuuksia tarjolla? En koe, että tämä prosessi olisi riuhtaissut minua kokonaan maalaamisen maailmasta. Se on tarjonnut vain virkistäviä näkökulmia.

Pakottamalla tällaista muutosta ei synny. Kenties sen vuoksi en käynyt läpi tätä prosessia yhtään aikaisemmin: jos joku olisi vaatinut minua luopumaan siihenastisesta työskentelystäni ja vaihtamaan maalaamisen silloin minun niin vierastamiini installaatioihin, olisin kieltäytynyt tai ainakin suorittanut prosessia pitkin hampain. En olisi ollut pari vuotta aikaisemmin vielä tämänkaltaiseen muutokseen. Muutoksenkaipuun täytyy tulla sisältä: mikään ulkoinen tekijä tai ärsyke ei aja siihen samalla vimmalla kuin sisäinen palo.

Tässä prosessissa on korostunut taiteilijan perimmäinen kysymys siitä, mitä taide on ja ketä varten sitä tehdään. Aikaisempi työskentelyni ja sen tuotokset ovat toki kuvastaneet omaa sielunmaisemaani, mutta en voi päästä ajatuksesta, että olen tehnyt sitä enemmän todistelun tarpeesta kuin varsinaisesta sisäisestä palosta. Tarve on inhimillinen. Teosmyyntiä täytyy olla, mikäli mieli koskaan saada nimeään esiin. Ja jos on koskaan halunnut valita taidetta itselleen ammatiksi, täytyy varautua myös rutiinityöskentelyyn: tulokset saattavat jäädä laihoiksi, jos jää vain odottamaan sopivaa hetkeä tai kuuluisaa inspiraatiota. Taiteen toteuttaminen vaatii johdonmukaisuutta, ettei se huku esimerkiksi rinnalla kulkevan leipätyön alle.

Toki tässäkin on oltava tasapaino: jos taidetta tekee ennen kaikkea tienatakseen ja miellyttääkseen yleisöä, kuoleeko taide sisimmästä? Pelkkä rahankiilto silmissä tätä työtä on vaikea tehdä: se lannistaa ottaen huomioon alan vaikeuden, ja ennen pitkää pelkkä raha tavoitteena näkyy lopputuloksessa. Kenties taiteilijalta jollain tasolla odotetaan intohimoista suhtautumista taiteeseen itseensä. Olen itse kokenut tämän vaivaannuttavana: haluan toimia taloudellisesti vastuullisesti ja ”ansaita” paikkani kunniallisena veronmaksajana, mutta silti kerta toisensa jälkeen löydän itseni selitte-

lemässä motiivejani ihmiselle, joka on jo valmiiksi asettanut minut epäsovinnaisen taivaanrannanmaalarin muottiin.

Koen tarpeelliseksi myös tuoda esille, että kritiikin vastaanottaminen on minulle sekä taiteilijana että ihmisenä vaikeaa. Siihen nähden tämä prosessi on ollut minulle myös henkisesti haastava: olen ottanut tietoisin riskin, että kokeilevat teokseni eivät välttämättä saa tunnustusta samalla tavoin kuin vaikka maalaukseni, ja se riski tuntuu omia lähtökohtiani ajatellen mielettömältä. Kuvainnollisesti ilmaisten: niin kuin työntäisin kättäni vapaaehtoisesti tuleen.

Tämä prosessi on opettanut minua muutenkin kuin ainoastaan taiteilijana. On täytynyt opetella, että kritiikki taiteelleni ei ole kritiikki minulle. Se että teen taiteessani virheitä ei tee minusta luotaantyöntävää ihmistä, eikä yksi virhe ole viimeinen naula omaan arkkuuni. Koen, että tämä taito on tärkeä taiteilijalle: kritiikkiä tulee, ja aina se ei ole asiallista. Taito suhtautua objektiivisesti saatuun kritiikkiin ja seuloa asiaton pois on tärkeä tämänkaltaisella alalla, jossa työ on hyvin lähellä omaa sielullista elämää.

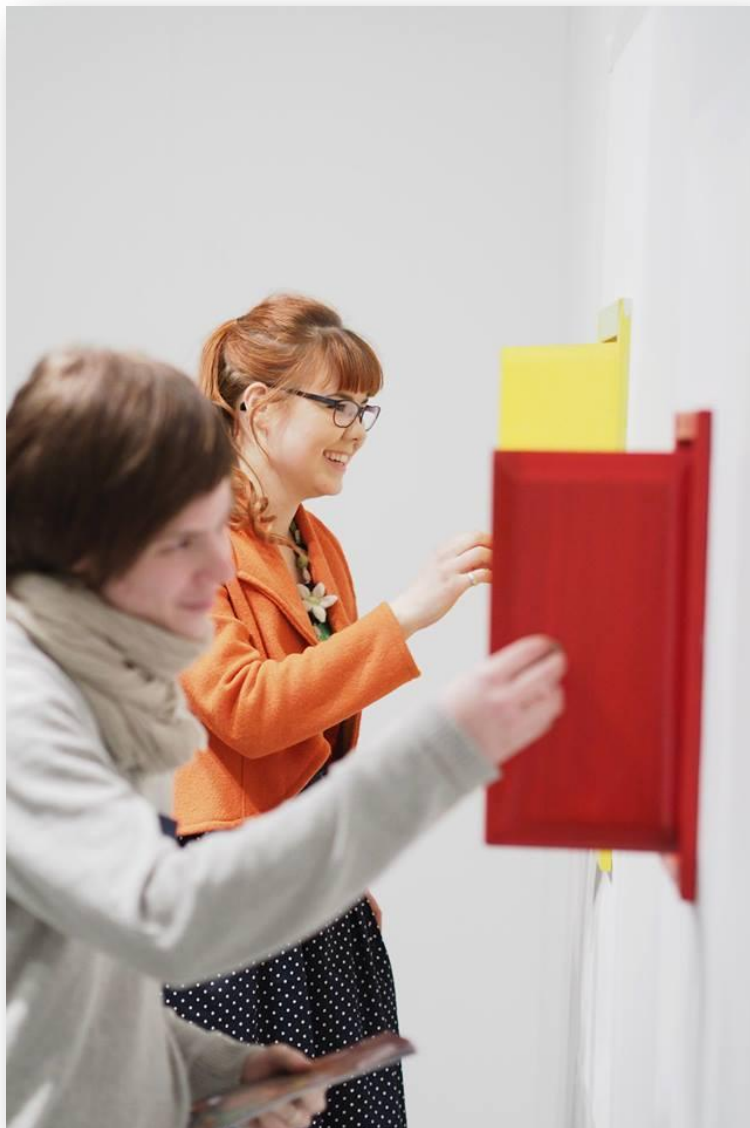
Tämän opinnäytetyön loppusanoiksi totean, että tämä prosessi on sekä kasvattanut minua huomattavasti yllättävän lyhyessä ajassa, että poikinut itselleni kiinnostavia ja taiteen paloni palauttaneita teoksia. Nautin tämän prosessin tuomasta yllätyksellisyydestä ja teosteni kirvoittamista reaktioista. Lisäksi olen löytänyt tämän prosessin ja itse asiassa koko koulutusohjelman myötä sen, minkä vuoksi minä teen taidetta: tekemisen ja oivaltamisen ilon. Minusta on hienoa, että voin omalla työlläni tuoda tätä iloa ihmisten tietoisuuteen sekä itse koettavaksi.

LÄHTEET

Suuri unikirja, Toim. Hannu Sarrala, Karisto Oy, Hämeenlinna 2006

Vuoropuhelu I – a Dialogue I
Installaatio

*Lopputyönäyttelyn arvioijat tutkivat teoksia Vuoropuhelu I
ja Vuoropuhelu 2*

Yksityiskohta teoksesta Vuoropuhelu I